

Anna Kubiak

"Problemy riepriezientatiwnosti
socyologiczeskoj informacyi :
słuczajnaja i niesłuczajnaja wyborki
z socyologii", Władimir E.
Szlapientoch, Moskwa 1976 :
[recenzja]

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 30, 414-415

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

aby dały możliwość uzyskiwania wyczerpujących informacji; kwestionariusz powinien być tak skonstruowany, by respondent zawarte w nim pytania mógł wiązać z problemami interesującymi jego samego; do kwestionariusza nie powinny być włączone pytania, na które odpowiedzi wymagają od respondenta szukania informacji w dokumentach.

Autor formułuje główne zasady budowy kwestionariusza wywiadu. Są one następujące: 1) kwestionariusz powinien zawierać pytania konkretne, 2) kwestionariusz powinien zawierać pytania, dla których odpowiedzi nie można uzyskać na innej drodze (wyłączyć należy przy tym pytania stawiane na wszelki wypadek), 3) kwestionariusz powinien być opracowany po dokładnym poznaniu grupy społecznej, która będzie objęta badaniem za pomocą wywiadu, 4) pytania powinny być związane z określonymi hipotezami, 5) pytania powinny być tak sformułowane, aby uwzględniały konieczność obecności ankietera, w przeciwnym wypadku można by się posłużyć ankietą, 6) niezbędnym etapem skonstruowania kwestionariusza jest przeprowadzenie badań wstępnych.

Ostatnia część artykułu poświęcona jest „sztuce ankieterskiej” i samemu procesowi interrogacji. Autor przytacza w tej części poglądy Stefana Nowaka na temat zniekształceń odpowiedzi w rezultacie projekcji oraz dyrektywy Goode'a i Hatta dotyczące przeprowadzenia wywiadu.

Anna Kubiak

Władimir E. Szlapientoch, *PROBLEMY RIEPRIEZIENTATIWNOSTI SOCYOLOGICZESKOJ INFORMACYYI. SŁUCZAJNAJA I NIESŁUCZAJNAJA WYBORKI W SOCYOLOGII*, Moskwa 1976 Statistika, ss. 214, bibl.

Najnowsza praca W. E. Szlapientocha poświęcona jest zagadnieniom reprezentatywności danych socjologicznych uzyskiwanych za pomocą różnych technik.

Część pierwsza pracy koncentruje się na zagadnieniach reprezentatywności informacji w socjologii. Na wstępie autor rozpatruje rolę badań wyczerpujących i nie wyczerpujących, przedstawia funkcję badań nie wyczerpujących, dotyczących nie wszystkich obiektów badanego uniwersum, wskazuje na zadania i cele badań na próbach reprezentatywnych, omawia samo pojęcie reprezentatywności badań eksperymentalnych. Dalej skupia uwagę na zagadnieniu błędów reprezentatywności. Mówi o błędach rejestracji obiektów badanych, błędzie systematycznym, podaje sposoby określania faktycznych błędów reprezentatywności, pośrednie metody określania poziomu reprezentatywności, wskazuje również na teoretyczne możliwości określenia błędów reprezentatywności. Dalsze rozdziały części pierwszej poświęcone są różnym typom doboru próby. I tak omawiane są kolejno zagadnienia doboru losowego i charakteru błędów występujących przy tego rodzaju doborze próby, fragmentaryczności badań z doboru losowego, losowania systematycznego. Następnie autor wskazuje sposoby modyfikacji doboru losowego prostego — omawia dobór warstwowy, a następnie dobór jednostopniowy i wielostopniowy. Podaje również rodzaje błędów, jakie można popełnić w zależności od procedury doboru próby. Omawiany jest również szczegółowo dobór kwotowy.

Druga część pracy poświęcona jest problemom zastosowania metody badań nie wyczerpujących w socjologii. Na wstępie autor omawia zagadnienia związane z określeniem obiektu badanego w socjologii, jego specyfiki, cech ogólnych i szcze-

gółowych, ujawniających się na etapie analizy danych. Wskazuje zarówno na konieczność reprezentatywności informacji socjologicznych nie tylko w aspekcie przestrzennym, ale i czasowym, jak i na konieczność sprecyzowania cech obiektu, które mają być objęte badaniem. Dalsze rozdziały poświęcone są zagadnieniom reprezentatywności informacji z punktu widzenia metod ich otrzymywania. Píše o reprezentatywności badań z użyciem ankiet pocztowych. Wskazuje na różnicowanie ilości zwracanych ankiet pocztowych od respondentów w zależności od ich wykształcenia, wieku i płci. Decyzja potencjalnego respondenta ankiety pocztowej o przystąpieniu do badań zależy również od znaczenia, jakie nadaje on badaniom, jego zainteresowania tematyką ankiety, aktywności społecznej respondenta, stopnia anonimowości ankiety w mniemaniu respondenta oraz gotowości respondenta poniesienia strat czasowych i finansowych, gdy są one niezbędne w związku z wypełnieniem i wysłaniem ankiety. Wymienia też szereg przyczyn determinujących częste stosowanie ankiet pocztowych, mimo że technika ta nie przynosi reprezentatywnych informacji w odniesieniu do wszystkich typów badanych grup. Są one następujące:

- ankieta pocztowa stosowana jest w badaniach nie pozwalających na wykorzystywanie wywiadu czy innych technik,
- ankieta pocztowa może być stosowana jako technika pomocnicza, kiedy podstawowe dane otrzymujemy za pomocą wywiadu,
- przy stosowaniu ankiet unikamy efektu ankieterskiego,
- w ankietach pytania zmuszające respondenta do wysiłku pamięciowego dają większe szanse otrzymania przemyślanych, precyzyjnych odpowiedzi,
- stosując ankietę mamy większe szanse uzyskania wyczerpujących odpowiedzi na pytania interesujące respondenta.

Autor formułuje też wskazówki dla badaczy mające na celu zwiększenie ilości zwracanych ankiet (propagowanie tematyki badań, zwracanie się do jednostek, które znamy z aktywności społecznej, kilkakrotne zwracanie się z ankietą do tych samych jednostek). W toku dalszego wywodu autor rozważa niektóre problemy reprezentatywności w badaniach z zastosowaniem wywiadu. Koncentruje się na zagadnieniu realizacji badań ze szczególnym uwzględnieniem pracy ankieterów. Wskazuje na konsekwencje stopnia swobody doboru respondentów przez ankieterów dla reprezentatywności danych oraz na możliwość powstawania błędów w wyniku niestarannego przygotowania instrukcji, listy adresów respondentów, nierzetelności pracy ankieterów.

W rozdziale następnym autor omawia sposoby zastosowania prób wielofazowych. Rozdział ostatni poświęcony jest zagadnieniom prób warstwowych.

Anna Kubiak

Władimir I. Wołowicz, *NADIOŻNOST' INFORMACJI W SOCYOLOGI-CZESKOM ISSLEDOWANII. PROBLEMY MIETODOLOGII I MIETODIKI*, Kijew 1974, Izdatielstwo „Naukowa dumka”, ss. 135, bibl. indeks rzeczowy.

Praca poświęcona jest zarówno ogólnometodologicznym rozważaniom, jak i zagadnieniom metodycznym w badaniach socjologicznych. Autor podkreśla znaczenie problematyki metodologicznej dla oceny rzetelności informacji w badaniach z wykorzystaniem różnych technik.